

Hald (Skov 402, 403, 404, 405 og 406)

Det meget varierede område omkring Hald Sø rummer en usædvanlig stor koncentration af naturværdier knyttet til selve søen, til de mange vådområder omkring den (kilder, bække, moser og enge), og til hede og lyngbakker, overdrev og gammel naturskov af både eg, bøg og el.

De store naturværdier er baggrund for, at størstedelen af området er udpeget som EU-habitatområde (H35 – Hald Ege, Stanghede og Dollerup Bakker); undtaget er kun nåletræsplantager og markerne omkring Hald Hovedgård. Disse områder vil dog enten blive konverteret til løvskov, udgå af omdrift og med tiden blive til overdrev eller fortsat blive drevet økologisk med udstrakte naturhensyn.

Følgende naturtyper og arter på habitatdirektivets lister udgør udpegningsgrundlaget for Habitatområde nr. 35:

Type 3150 – Næringsrige søer med flydeplanter eller store vandaks

Type 3260 – Vandløb

Type 4030 – Tørre dværgbusksamfund (heder)

Type 5130 – Enebærkrat

Type 6230 – Artsrige overdrev på mere eller mindre sur bund

Type 6430 – Bræmmer af høje urter langs vandløb

Type 7220 – Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand

Type 7230 – Riggær

Type 9110 – Bøgeskove på morbund uden kristtorn

Type 9190 – Stillekeskove og krat på mager sur bund

Type 91D0 – Skovbevoksede tørvemoser

Type 91E0 – Elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld

Odder

Gul Stenbræk

Det bemærkes, at gul stenbræk ikke er observeret siden 1990, men at der er sket pleje af den lokalitet, hvor den forekom, og at den fortsat vil blive eftersøgt.

Skov- og Naturstyrelsen tilstræber, at nærværende naturplan for arealerne i Haldområdet, for så vidt angår den del der omfatter habitatnaturtyper indenfor habitatområde nr. 35, kan indgå som en del af den samlede naturplan for habitatområdet, som skal foreligge i 2009.

Den vigtigste naturplejeindsats i planperioden vil være fortsat afgræsning og udvidelse af overdrevsarealer, intensiveret hedepleje og rydninger af tilgroede hedebakker og genetablering af græsning på tidligere engarealer. For nærmere detaljer se omtale af de enkelte delområder, som gennemgås nedenfor jf. numrene på oversigtskortet.

Lokaliteterne 1 – 6 hører under Skov 402 – Hald Hovedgård. Her findes især overdrev og moser ved nordenden af Hald Sø og de fredede naturskogsbevoksninger i Hald Ege. Desuden enkelte, mindre hedestykker, overdrev og småsøer, i alt 249.2 ha med særligt beskyttet natur fordelt på 38.4 ha overdrev, 15.3 ha mose, 4.2 ha hede, 3.3 ha eng og endelig 188.0 ha naturskov.

1. Overdrev ved Hald Hovedgård

Afd. 1169bd, 1171acd, 1173a og 1175a (ORE – 28.5 ha, EG – 1.9 ha), i alt 30.5 ha

Sammenhængende overdrev fra Hald Hovedgård mod øst på bakkerne langs Hald Sø's nordlige ende. Overdrevet græsses af får omkring Guldbergs Høj (det 1ste Hald) i afd. 1169b og af kvæg og undertiden heste i de øvrige dele. Hele det nuværende overdrev på godt 28 hektar består af tidligere marker, hvor dyrkningen er ophørt. Herefter er der hverken foretaget omlægning eller anden jordbearbejdning, såning, gødskning eller sprøjtning. På grund af den magre jordbund og tilstedeværelsen af frøkilder i området har der relativt hurtigt udviklet sig overdrev med en ganske rig flora af karakteristiske arter for denne åbne naturtype, hvor blomsterne begunstiges af, at græsset holdes lavtvoksende af de græssende husdyr. Særlig midt i maj frembyder store bestande af den hvide kornet stenbræk et smukt skue. Midt i området ligger den græssede skovslugt Fruerlund med gamle ege og bøge. Overdrevet krydses desuden af flere levende hegn og afgrænses mod søen af kantskov på fugtig bund.

Enkimbladede	Forglemmigej, Bakke-	Røllike, Alm.	Træer og buske
Bunke, Bølget	Fuglegræs, Alm.	Skovsalat	Birk, Vorte-
Bunke, Mose-	Fuglegræs, Bleg	Skovstjerne	Bøg
Fløjlsgræs	Galtetand, Skov-	Skovsyre	Eg, Stilk-
Frytle, Mark-	Gederams	Skræppe, Butblomstret	Eg, Vinter-
Gulaks, Vellugtende	Gæslingeblomst, Vår-	Skræppe, Kruket	El, Rød-
Hejre, Blød	Hejrenæb	Stedmoderblomst, Alm.	Gedeblad, Dunet
Hundegræs, Alm.	Høgeurt, Håret	Stenbræk, Kornet	Gyvel
Hvene, Alm.	Hønsetarm, Alm.	Storkenæb, Blød	Hindbær
Rajgræs, Alm.	Hønsetarm, Storblostmret	Tidsel, Horse-	Hvidtjørn, Engriflet
Siv, Lyse-	Kløver, Hvid-	Vejbred, Dunet	Hyld, Alm.
Svingel, Rød-	Kongepen, Alm.	Vejbred, Lancet-	Kirsebær, Fugle-
	Kørvel, Vild	Vorterod	Rose, Æble-
Tokimbladede	Mælkebøtte sp.	Vikke, Smalbladet	Røn, Alm.
Anemone, Hvid	Nælde, Stor	Viol, Krat-	Slåen
Engelskgræs	Ranunkel, Bidende	Ærenpris, Vedbend-	Stikkelsbær
Engkarse	Ranunkel, Knold-		Syren
Flipkrave	Rødknæ		Æble, Skov-
			Æble, Sød-

Flora på overdrev i afd. 1169-1175 inkl. småskove og markhegn, SNS 16.05.2006.

Naturværdi: 2 Plejebenhov: 2

Målsætning: Bevaring af overdrev ved fortsat græsning; udvides i planperioden ved etablering af græsning på brakmarkerne i afd. 1169a, 1170ac og 1174a (21.3 ha). Der etableres desuden græsningssammenhæng med de åbne mose- og engstykker i afd. 1176-77 (se lok. 2).

2. Moser langs Hald Sø

Afd. 1169c, 1171b, 1172b, 1173bc, 1176abcdef, 1177abc (MOS – 5.8 ha, EL – 5.1 ha, BIR – 2.9 ha, ENG – 2.9 ha, EG – 4.3 ha, PUB – 1.9 ha), i alt 22.8 ha

To områder med mose og søbred mm. dels omkring Niels Bugges Hald, dels vest for dambruget i søens nordende ved Non Mølleå.

Omkring Niels Bugges Hald overvejende naturlig elleskov, men også et endnu lysåbent engparti i afd. 1171b sydvest for skarvkolonien på den lille pynt overfor ruinen.

Området ved søens nordende består af en mosaik af elle- og birkemose, tagrør og lavvandet vældkær og længst i nordøst græsset eng. Her findes desuden et par tørre holme (Skytteholm og Ugleholm) og en skrænt mod overdrevet. Skytteholm er yngre, åben egeskov, som primært er publikumsområde med primitiv lejrplads, bademuligheder og bådeoplæg. Ugleholm og skrænten rummer op til 300 år gammel egeskov udlagt som hhv. urørt skov og græsningsskov.

Ifølge naturskogsstrategien skal skrænten (1176c) og de endnu overvejende lysåbne dele af mosen (1176f, 1177abc) afgræsses. Denne del af området har en rig flora, som er truet af tilgroning med tagrør og pil, og etablering af græsning bør ske snarest muligt.

Begge områder ligger indenfor habitatområde nr. 35; de fugtige dele er registreret som habitattype 91E0, mens de tørre partier er registreret som 9190.

Karsporeplanter	Baldrian, Hyldebladet	Skovsyre	Hvidtjørn, Engriflet
Mangeløv, Alm.	Blærerod sp.	Skræppe, Butbladet	Hyld, Alm.
Mangeløv, Bredbladet	Blåbær	Skræppe, Kruket	Hyld, Drue-
Mangeløv, Kær-	Brøndkarse sp.	Skræppe, Vand-	Kirsebær, Fugle-
Mangeløv, Smalbladet	Bukkeblad	Snerre, Burre-	Laksebær
Padderok, Dynd-	Desmerurt	Snerre, Kær-	Løn, Spids-
	Dueurt, Kær-	Springklap, Roset-	Pil, Femhannet
Enkimbladede	Dueurt, Lodden	Storkenæb, Stinkende	Pil, Grøn
Andemad, Liden	Fladbælg, Gul	Svovlrød, Kær-	Pil, Grå-
Bunke, Bølget	Fladstjerne, Stor	Sværtevæld	Pil, Hvid-
Bunke, Mose-	Forglemmigej, Eng-	Syre, Alm.	Ribs, Vild-
Dunhammer, Bredbladet	Fredløs, Alm.	Tidsel, Kær-	Røn, Alm.
Hvene, Kryb-	Fredløs, Dusk-	Vandarve	Solbær
Iris, Gul	Gifftyde	Vandkarse	Tørst
Majblomst	Hanekro sp.	Vandstjerne sp.	Æble
Pindsvineknop, Enkelt	Hestehov, Hvid	Viol, Eng-	
Pindsvineknop, Grenet	Hjortetrøst	Vorterod	Tidligere (før 1982) bl.a. fundet
Rapgræs, Alm.	Kabbeleje, Eng-	Ærenpris, Lancetbladet	Benbræk
Rørgræs	Kragefod	Ærenpris, Tykbladet	Kærmysse
Siv, Fladstrået	Korsknap		Star, Grå
Siv, Lyse-	Kællingetand, Sump-	Træer og buske	Vandaks, Aflangbladet
Star, Alm.	Læbeløs, Krybende	Ahorn	Abeblomst, Gul
Star, Akselblomstret	Milturt, Alm.	Ask	Brandbæger, Vand-
Star, Næb-	Milturt, Småbladet	Birk, Dun-	Bukkeblad
Star, Top-	Mjødurt, Alm.	Birk, Vorte-	Fladstjerne, Sump-
Star, Toradet	Mynte, Vand-	Brombær	Hestehale
Star, Trindstænglet	Mælkebøtte sp.	Bøg	Mærke, Bredbladet
Sumpstrå, Alm.	Natskygge, Bittersød	Eg, Stilk-	Ranunkel, Langbladet
Sødgræs, Høj	Nellikrod, Eng-	Eg, Vinter-	Soldug, Langbladet
Sødgræs, Manna-	Nælde, Stor	El, Rød-	Soldug, Liden
Tagrør	Pileurt, Vand-	Elm, Skov-	Soldug, Rundbladet
Vandaks, Svømmende	Potentil, Gåse-	Gedebled, Alm.	Trævlekrone
	Ranunkel, Lav	Hassel	Vandranunkel, Vedbend-
Tokimbladede	Sideskærm	Hestekastanje	Ene
Anemone, Hvid	Skjolddrager, Alm.	Hindbær	
Angelik	Skovstjerne	Hvidtjørn, Alm.	

Flora i mose, eng og væld langs bredden af Hald Sø fra Non Mølle til Dollerup. SNS 15.05.2006 suppleret med opl. fra Viborg Amt efter 1990. Ældre oplysninger fra P. Wind, Oversigt over Botaniske Lokalteter, 8. Viborg Amt.

NB – listen dækker alle vådområder langs statens del af søbredden og ikke blot ovennævnte områder.

Naturverdi: 1 **Plejebehov:** 4 i urørt egeskov, elle- og birkemoser undtagen 1177c, 1 i øvrige dele.

Målsætning: Hhv. bevaring af urørt skov og etablering af græsning jf. ovst. Den lille eng i 1171b ville være meget velegnet til høslæt, gerne som aktivitet i forbindelse med naturskolen. Ellene omkring Niels Bugges Hald kan stævnes af hensyn til ud- og indsigt fra og til ruinen.

3. Hald Ege

Afd. 1126-1128, 1131-1139, 1146, 1147, 1149, 1150 (EG mm. – 188.0 ha, HED – 1.0 ha, BIR – 0.7 ha, ENG – 0.4 ha), i alt 190.1 ha

Hald Ege er et af Danmarks største, oprindelige egekrat. Flere steder i egekrattet findes dyrkningsspor fra jernalderen. Egeskoven øst og umiddelbart vest for Hald Ege By har i hvert fald de seneste 2-300 år været drevet som stævnings- og græsningsskov. Denne drift ophørte i løbet af 1900-tallet som følge af fredninger og senere udlægning til urørt skov. Skoven har derfor udviklet sig fra et lysåbent egekrat præget af mange enebær og en rig urtevegetation til en noget tættere og mørkere egeskov. De ældste træer er næppe over 300 år, mens rødderne kan være betydeligt ældre. De vestligste dele af krattet vurderes at være tilgroningskrat opstået indenfor de seneste 200 år. Tilknyttet krattet er mindre arealer med anden bevoksning, især birk.

I Hald Ege er registreret 1101 billearter, hvilket svarer til ca. 30 % af den danske billefauna. Heriblandt er mange sjældne (45 arter er opført på rød- og gullisterne), som for en stor del er knyttet til gamle, døende og døde ege. Skovens store mængde af dødt ved og hule træer giver desuden gode levedmuligheder for hulrugende fugle. Således yngler grønspejle, stor flagspejle, vendehals, træløber, spætmejlse, musvit, blåmejlse, sortmejlse, sumpmejlse og topmejlse.

Skovens flora har som ovenfor nævnt ændret sig på grund af ophør af græsning og stævning med tilbagegang og forsvinden af en række lyskrævende arter, som er karakteristiske for egekrat.

Af § 3-beskyttede naturtyper i Hald Ege findes kun en lille hedeparcels (1126d – 1.0 ha), en birkemose med to småsøer (1132b – 0.7 ha), yderligere to, ulitrerede småsøer i 1131bc og en lille engparcels (1131d – 0.4 ha), i alt 2.1 ha.

Syd for Hald Ege Kro ligger en græsslette (1151a – 6.1 ha), som slås årligt og primært tjener som aktivitetsareal for publikum.

Hald Ege ligger i habitatområde nr. 35; næsten hele arealet er type 9190, dog er der registreret type 9110 i afd. 1135. Disse er udlagt som urørt naturskov. De yngre, plantede bevoksninger i afd. 1141 og 1147 er ikke habitatnaturtype, og er udlagt som naturskov drevet med plukhugst.

Karsporeplanter Egebregne, Tredelt Mangeløv, Smalbladet Ørnebregne	Tokimbladede Anemone, Hvid Blåbær Borst, Stivhåret Bølle, Mose- Dueurt, Glat Fladbælg, Krat- Fladstjerne, Græsbladet Fladstjerne, Stor Fuglegræs, Alm. Galtetand, Skov- Hedelyng Høgeurt, Smalbladet Jordbær, Skov- Kohvede, Alm. Kørvel, Vild Mælkebøtte sp. Nellikerod, Feber- Nælde, Stor Perikon, Kantet Skovstjerne Skovsyre Snerre, Lyng-	Tyttebær Viol, Skov- Ærenpris, Tveskægget Træer og buske Ahorn Birk, Dun- Birk, Vorte- Brombær Bævreasp Bøg Eg, Stilk- Eg, Vinter- El, Grå- El, Rød- Elm, Skov- Ene Fyr, Skov- Gedebblad, Alm. Gran, Rød- Gyvel Hassel Hindbær	Hvidtjørn, Alm. Hyld, Alm. Hæg, Alm. Hæg, Glansbladet Kirsebær, Fugle- Løn, Spids- Pil, Grå- Pil, Selje- Pil, Øret Ribs, Vild Røn, Aksel- Røn, Alm. Røn, Selje- Singrøn, Liden Stikkelsbær Tørst Vedbend Æble, Skov-
--	--	--	---

Floraliste for Hald Ege. Kilder: P. Wind, Oversigt over Botaniske Lokalteter, 8. Viborg Amt, P. Friis Møller, Overvågning af Naturskov 1987

Naturværdi: 1 Plejebæhov: 3

Målsætning: Bevaring af naturskov; helt overvejende som urørt, dog skal opvækst af bøg forhindres i at skade egne, ligesom ikke-hjemmehørende træarter bekæmpes (ahorn, glansbladet hæg og nåletræer undtaget ene). En yngre egeplantning længst mod øst drives dog med plukhugst (afd. 1147). De § 3-beskyttede områder holdes lysåbne ved nedskæring af opvækst efter behov.

4. Bækkelund-arealerne

Afd. 1101c (HED – 3.2 ha)

Bækkelund-arealerne vest for Hald Ege er overvejende nåletræsplantage med bryn og indre bræmmer af løvtræ. Af beskyttede naturområder findes en lille hede med især lyng, revling og bølget bunke, som aldrig har været tilplantet, men som er under tilgroning med selvsået løv- og nåletræ.

Naturværdi: 3 Plejebæhov: 1

Målsætning: Bevaring/genopretning af åben hede ved rydning af opvækst undtaget ene.

5. Areal syd for Viborg Plantage

Afd. 1140ab (ORE – 7.8 ha, SKF – 7.1 ha), i alt 14.9 ha

Parkagtigt overdrevarsareal med åbne græs- og lyngflader og mere eller mindre sluttede bevoksninger af især ældre skovfyr. Ligger i habitatområde nr. 35; ca. 0.5 ha længst mod vest er registreret som type 9190.

Naturværdi: 3 Plejebenhov: 1

Målsætning: Bevaring og udvidelse af områder med lavtvoksende overdrevarsvegetation ved græsning eller slåning med afhøstning. Der tilstræbes en lysåben bund med græs-/urtevegetation på størstedelen af arealet ved passende tynding af træbestanden.

6. Areal øst for Hovedvej 13

Afd. 1148bde (ORE – 2.1 ha, BIR – 0.4 ha, MOS – 0.4 ha), i alt 2.9 ha

Lille, græsset overdrev med et par kratpartier og spredte træer og buske; i nordenden våd mose med begyndende tilgroning af pil, i øst birkemose på tørvebund. Ligger indenfor habitatområde nr. 35; 1148d er registreret som type 91D0.

Naturværdi: 3 Plejebenhov: 2

Målsætning: Bevaring af overdrev ved fortsat græsning og evt. tynding efter behov; mosen forhindres i at gro til med pil. Birkemosen lades urørt.

NB! Dokumentet fortsætter med skov 403-406 og lokalitetsnummereringen løber videre